MÜZAKERECİ DEMOKRASİ MODELİ'NİN KAMUSAL ALANI: NASIL BİR İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ?

Sena AYDIN

İstanbul Ticaret Üniversitesi, Turkey

senaaydin@ticaret.edu.tr

ABSTRACT

Although nation idea has still protected its power even in the globalizing world, the rise of new world order with fluctuations on sense of belonging has pushed the democracy to be reformulated from a variety of perspectives. The radical democracy, one of these perspectives, sees the conflict between liberal theory and democracy as the fountainhead for itself. The key issue of radical democracy is the scope of collectivism and common values in the new identity-driven world individual rights demanded. This paper aims to discuss the argument of the social media platforms as public sphere and a new perspective for freedom of communication concept beyond the democratic iterations in Deliberative Model of Democracy, Seyla Benhabib's articulation by argumentative method.

Keywords: *Deliberative democracy, Benhabib, public sphere, social media.*

THE PUBLIC SPHERE OF DELIBERATIVE DEMOCRACY: A NEW WAY TO FREEDOM OF COMMUNICATION?

ÖZ

Ulus-devlet anlayışının, sarsıntılar geçirirse de, hala etkinliğini korumasına karşın, bireysel kimliklerin temel alındığı bir hak arama mücadelesinin de yükseldiği “küresel dünya”da aidiyetlerin yön değiştirmesiyle, demokrasi çeşitli perspektiflerden yeniden formüle edildi. Bu perspektiflerden biri olarak, liberal kuramla demokrasi arasındaki gerilimi, yeni bir demokratik anlayışın çıkış noktası olarak gören radikal demokrasi anlayışının temeli, farklı kimliklerin tanınmasına dair taleplerin ivme kazandığı yeni dünya düzeninde, ortak değerler ve kolektif iradenin sınırlarının nasıl çizileceği, bireysel hak ve kimlik taleplerinin karşılık bulduğu görece kolektif bir düzenin nasıl bir demokrasi geleneği altında kurulacağı ve sürdürüleceği sorusu oldu. Bu makale, bu sorunun ardında, radikal demokrasi kuramcılarının Seyla Benhabib'in “Müzakereci Demokrasi Modeli”nin demokratik yinelemeler kavramı etrafında, sosyal medya platformlarının bir kamusal alan olma iddiasını, ve değişen politik kimliklerin aktör olduğu bu kamusal alanda yeni bir iletişim özgürlüğü anlayışını tartışmayı amaçlayan argümentatif bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: *Müzakereci demokrasi, Benhabib, kamusal alan, sosyal medya.*

GİRİŞ

Ulus-devlet anlayışının, sarsıntılar geçirirse de, hala etkinliğini korumasına karşın, bireysel kimliklerin temel alındığı bir hak arama mücadelesinin de yükseldiği “küresel dünya”da aidiyetlerin yön değiştirmesiyle, demokrasi çeşitli perspektiflerden yeniden formüle edildi.

Yirminci yüzyıl ortalarında dek refah, siyasal konum, siyasal katılım için burjuva ve işçi sınıfı eksenli süren mücadeleler, yerini kürtaj, lgbt hakları, ırksal, dilsel, etnik farklılıklar, ekoloji gibi başlıklar etrafında şekillenen mücadelelere bıraktı. Bu yeni politik başlıklar, siyasal partilerin yerine, aktivist kadın grupları, ilgili yurttaşlar, farklı etnik gruplardan oluşan topluluklar, gayler gibi çok çeşitli yeni politik aktörler tarafından temsil edilmeye başlandı (Benhabib, 1996, sf. 4). Din, dil, ırk üzerine bir homojenite sağlamış ulus devletlerin, bu yeni çok kültürlü post-modern taleplere karşı nasıl konumlanacağı küresel dünyanın başat sorunlarından oldu.

Her ne kadar, Fukuyama (1989) liberal demokrasinin tarihin sonu olduğuna dair kehanette bulunsa da, farklılıkların özel alandan çıkıp kamusal alanda var olma talebiyle, siyasal ya da kamusal alanda yeni politik

aktörlerin sahneye katıldığı yeni bir uluslararası siyaset arenasında, serbest rekabetle bireyin faydasını azamileştirmesi esasına dayanan liberal demokrasi yetersiz kaldı. Kimlik/farklılık üzerine yapılan pazarlıklar meselesi, demokrasilerin küresel ölçekte siyasal sorunsalı haline geldi (Benhabib, 1996: 4).

Coleman'ın (2005) da dediği gibi, çok farklı kimliklerin daha görünür olmasıyla kırılmanın yoğunlaşması, öznelerin ve özneler arası artikülasyonların tanınmalarının yeniden değerlendirilmesinin yükselmesi demokrasiyi çok daha hassas bir çizgiye çekti. Demokrasinin icra edilmesini dönemlere ayıracak olursak; vatandaşlığın önce bir politik partiye ya da çıkar grubuna aidiyet üzerinden kendini tanımlandığı bir demokrasi anlayışının ardından, çeşitli kuruluşların da desteğiyle bireysel rasyonalitenin geçerli olduğu bir "bilgilendirilmiş vatandaşlık" kavramının makul olduğu bir bilgi demokrasisine geçildi. Ardından, hak temelli, kimlik siyasetinin ön plana olduğu bir başka demokrasi anlayışına doğru evrilmeler de yaşadı (Schudson, 2003: 55). Schudson, günümüzde bilgilendirilmiş birey anlayışının en kabul gören vatandaşlık tanımı olduğunu söylese de, demokrasinin çok fazla bileşenin olmasıyla en hassas çizgide olduğu, hak temelli bir mücadelenin de ivme kazanarak sürdüğü bir dönemde, bilgilendirilmiş birey anlayışının makbul olduğu, yani iki dönemin iç içe geçtiği bir dönemdir.

Buna paralel olarak, internet bazlı yeni medya uygulamalarının medya ve demokrasi ilişkisi bağlamında kamusal alan olma potansiyeli de, özellikle "Arap Baharı"ndan bu yana dünyanın neredeyse her bölgesinde yaşanan toplumsal olayların yükselişiyle, sık tartışılan konulardan biri oldu. Radikal demokrasinin önemli isimlerinden Seyla Benhabib'in geliştirdiği "müzakereci demokrasi kuramı" da, yapısı itibarıyla iletişimsel eylem kuramıyla temelden bağlı bir demokrasi anlayışı. Müzakere sürecinin esas alındığı müzakereci demokrasi formülünde, yeni medyanın bir kamusal alan olma iddiası bir yana, bu kamusal alanın inşa sürecinde ve devamında, iletişim özgürlüğü esasları, modelin tatbiki için bir zorunluluk sayılıyor. Bu çalışma, medya ve demokrasi ilişkisi bağlamında, Benhabib'in demokratik yinelemeler kavramı etrafında, sosyal medya platformlarının bir kamusal alan olma iddiasını, ve değişen politik kimliklerin aktör olduğu bu kamusal alanda yeni bir iletişim özgürlüğü anlayışını tartışmayı amaçlıyor.

Çalışmada, kamusal alan ve çevrimiçi ortamlar arasındaki ilişkinin önemini kavramak amacıyla, ilk bölümde Benhabib'in müzakereci demokrasi kuramı üzerine bir literatür taramasına yer alacak. Kuramın detayları; yeni politik kimliklerin söz sahibi olduğu bir kamusal alan tasavvuru, farklılıkların "demokratik yinelemeler" kavramı altında sürece dahil olması, müzakere sürecinin temelini oluşturan söylem etiği ve bu formülde kozmopolit bir dünya anayasası ideali etrafında aktarılmaya çalışılacak. İkinci bölümde ise, sosyal medyanın bir kamusal müzakere alanı olarak potansiyeli, ve alanda müzakere süreçlerinin klasik iletişim özgürlüğü kavramından ziyade yeni bir özgürlük anlayışına ihtiyaç duyup duymama meselesi tartışılmaya çalışılacak.

MÜZAKERECİ DEMOKRASİ MODELİ

Farklı kimliklerin tanınmasına dair taleplerin ivme kazandığı yeni dünya düzeninde, ortak değerler ve kolektif iradenin sınırlarının nasıl çizileceği, bireysel hak ve kimlik taleplerinin karşılık bulduğu görece kolektif bir düzenin nasıl bir demokrasi geleneği altında kurulacağı ve sürdürüleceği sorusu radikal demokrasi anlayışının temelidir.

Chantal Mouffe, Ernest Laclau, Seyla Benhabib gibi radikal demokrasi kuramcıları, liberal kuramla demokrasi arasındaki gerilimi, yeni bir demokratik anlayışın çıkış noktası olarak gördü. Bu alanda, süregiden tartışmalar üzerinde görüş ayrılıklarına rağmen, bireysel yaşam hakları ve özgürlükleri vurgulayan liberalizm ile kolektif iradenin vurgulandığı demokrasi arasında bir seçimde bulunarak diğerini saf dışı bırakamama tercihi bu kuramcıların ortak yaklaşımıdır (Üstüner, 2007).

Müzakereci demokrasi modeli, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramından hareketle, Seyla Benhabib'in siyasal düzlemde yapılandırılan yasaların ve kuralların yurttaşların eşit katılımıyla devam eden müzakere süreçleri ile meşruiyet kazanmasını sağlamayı öngördüğü bir modeldir. Bu noktada, Benhabib'in düşünsel arka planına ve sistemin işlemesi için gerekli noktalara belli kavramlar üzerinden değinmek, modeli anlama ve bir bağlama oturtmak açısından faydalı olacaktır.

MODERN ANAYASALARIN “ÖLÜMCÜL GERİLİMİ”: HALK EGEMENLİĞİNE KARŞI EVRENSEL HAKLAR

Habermas, ortakların eşitlik ve özgürlüklerinin yasalarla sağlandığı bir birlikteliğin sosyal sınırlarını bütünüyle sorunlu görür. Habermas’a göre, “anayasal devletin yasal yapısı içinde, insanlara ilişkin doğalcı bir kavramla dolma eğilimi gösteren boşluk” (Habermas, 1998 aktaran Benhabib, 2006: 26), 19. Yüzyıl itibarıyla ideoloji ve milliyetçilikle dolmuştur. Benhabib, bir dolgu malzemesi olarak ideoloji ve milliyetçilik aracılığıyla vatandaşlık ve politik üyelik ritüellerinin ulus devletin sınırlarını koruması ve sürdürmesindeki rolünü şöyle açıklar: “Modern ulus-devletin hükümlanlığı ile yaşıt bölgesel sınırların korunması, anlaşmalarını ve karşılıklı eylemlerini mekanda denetim altında tutma yoluyla, ulusun saflığını zamanda garanti alma yolunu arıyor.” Benhabib, 2006, sf. 27.

Benhabib, daha önce tel dolgu malzemesi milliyetçilik olan anayasanın kimlik hakkı temelli bir mücadelenin de var olduğu bir dünyada, artık kavramsal olarak ne ile meşrulaştırılacağını, anayasal devletin ne ile gerekçelendirileceğini, bu kavramsal boşluğun milliyetçilik yerine ne ya da neler ile doldurulacağını Habermas’dan hareketle sorgular.

Bu noktada, Cole’dan referansla, demokratik halk egemenliğiyle evrensel insan hakları beyannamesi arasındaki çelişkiye dikkat çeker. Demokratik sistemde, halkın egemenliğinin sınırlı bir temsille kalması, bu yönüyle “özelci ve dışarıda bırakamaya dayalı demokratik kapanmaya” karşı, evrensel insan hakları bireylere kendilerini idare etmeye dönük, yayılcı bir ahlaki evrensellik sunar. Bu karşıtlığa, Cole “ölümcül gerilim” der (Cole 2000, alıntıl原因 Benhabib, 2006: 28). Modern anayasal demokrasiler ise, vatandaşların eşitliğini temel alan demokrasi ile evrensel ahlaki eşitliği temel alan liberalizm arasındaki bu çelişkinin (Schmitt 1923, alıntıl原因 Benhabib, 2006: 28), birbirlerini sınırlandırma, yeniden düzenleme, ele alma, anlamlandırma gibi hareketlerin mümkün olduğu bir alana inanır.

Başka bir deyişle, modern anayasalarda var olan temel hakların somutlaştırma aşaması bir gerilim unsurudur. Öyle ki, bu haklarda ifade bulan hukuki ve ahlaki ilkelerin, aynı anayasadaki diğer maddelerle birlikte, adli mercilerce somutlaştırılma biçimi ve demokratik yasama organlarınca yasalarla yorumlanması arasındaki tartışmalar, buna istinaden yapılan düzenlemeler anayasal tartışmaların önemli bir kısmını oluşturur. Temel haklar üzerindeki bu hermönetik tartışmanın siyasal bir proje olma nedeni Benhabib şöyle açıklar: “(Temel hakların yorumlanması)... değişken bir öz kavrayış ışığında belirli ilkler çerçevesinde yaşamak isteyen bir halkın kendisini siyasa olarak inşa etmesini sağlayan bağlayıcı ilkeleri nasıl yeniden ve yeniden ifade ettiğiyle ilgilidir.” (Benhabib, 2006: 36).

Günümüzde, bu hermönetik tartışmalar sadece devletlerin değil, AB gibi devletler üstü yapılanmaların, hükümetler arası örgütlerin, sivil toplum kuruluşların dahil olduğu uluslararası bir düzlemde devam ediyor. Bir tür yeni bir dünya anayasasından söz etmek ütopyacı bir yaklaşım olsa da, temel hakların sınırları İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Antlaşması gibi devletler üstü uluslararası hukuk ve kamu belgeleri tarafından çizilir. Bu uluslararası belgeler, bireylerin, herhangi bir devletin vatandaşı olduğu için değil, sadece insan olduğu için hak sahibi olduğu küresel sivil toplumun kurucu unsurlarıdır (Benhabib, 2006: 37-38).

Öyle ki, temel hakları kapsayan uluslararası adalet normlarının sürekli yeniden yorumlandığı, yeniden ifade edildiği ve somutlaştırıldığı bu yeni uluslararası hukuki düzlem, artık bir dizi kozmopolit normlar üzerinden devam eden yeni bir yola evrilmektedir. Benhabib için, kozmopolitizm, “yeni dünya”da temel haklar üzerine devam eden tartışmaların uluslararası bir hukuksal düzlemde devamı için bir dizi yeni normlar getirmesi sebebiyle önemlidir. Bu yüzden, kozmopolitizmi yeni dünya düzeni çerçevesinde sorgular.

KOZMOPOLİTİZM: YENİ BİR DÜNYA ANAYASASI ÜTOPYASI

Huntington (2004) Amerika’nın varlığına şükran duyan halkla ile Amerikalı akademik elitler arasındaki uçurumdan bahsettiği “Ölü Ruhlar: Amerikan Elitinin Gayri Millileştirilmesi” adlı makalesinde, milliyetçiliğin hala birçok devletin sıradan vatandaşının, yüreklerindeki alevlendiren, yabancı memleketlerde dönüp dolaştıktan sonra geri geldikleri memleketlerinde mutlu olmalarına sağlayan çok ciddi bir güç olduğunu söyler. Benhabib de “Buhran Çağında Haysiyet: Zor Zamanda İnsan Hakları”nda, “karmaşık bugünün ötesini, olası ve gerçekleştirebilir bir geleceği düşünmenin yerinin tutan bir tabir” olarak nitelediği

kozmpolitizm sorgulamasına Huntington'a değinerek başlar. Çoğulcu politikaların, kimlik siyasetinin dramatik bir şekilde baş gösterdiği yeni dünyada, Benhabib (2013: 24), "kozmpolitizm sıradan vatandaşların kaygılardan uzakta, dünyayı arşınlayıp gezegeniz kucaklayan elitlere özgür ayrıcalıklı bir tutum mudur?" diye sorar. Kozmpolitizmi, çeşitliliğe kapalı cemaat nostaljisiyle "sağ cenahtaki milliyetçi-cemaatçı tenkitçilerin", kozmpolitizmi emperyal tahakküme indirgeyen "sol cenahtaki kinik muarızların" ve postmodernist şüphecilerin eline bırakılmayacak kadar mühim görür, ve kozmpolit bir insan hakları söylemindeki gelişiminin önemini vurgular (Benhabib 2013: 25-26). Öyle ki, yeni bir dünya hukuku ve yeni bir dünya vatandaşlığı mefhumu yaratan kozmpolitizm, teması arttırması sebebiyle, dünyanın herhangi bir yerindeki adaletsizliği herkesin bir şekilde hissetmesine sağlamasına yol açarken, dünya barışını sağlayacak bir ütopya içerir.

Benhabib, kozmpolitizmle yeni dünya vatandaşlığına dair kabulünün sınırlarının yeniden çizer, ve Arendt'in "haklara sahip olma hakkı"nı "politik bir topluluğa üyelik hakkından" ziyade, her insanın, belli bir etnik gruba ya da millet dahil olma değil, sadece insan olması sebebiyle, tüm dünyada hukuki bir şahıs olarak tanınması ve korunması olarak genişletilmesini önerir (Benhabib 2013: 31). Kozmpolit insanın hukuki hakları, elbette temel haklar ile demokratik anayasadaki diğer hakları arasındaki gerilim üzerine devam eden tartışmalarla, somutlaştırılarak belirlenecektir. Benhabib'in kozmpolit insanı bu şekilde, bir siyasaya ait, hukuki bir özne olarak görür ve bu aidiyet olmaksızın bir kozmpolit insan gereğinden söz edilmesinin imkansız olduğunu iddia eder (Benhabib 2013: 37).

Benhabib, Guantanamo, Ebu Garib gibi şiddetli insan hakkı ihlalleri i, El Kaide'ye karşı diye başlayıp amaçsız bir şekilde devam eden Afganistan ve Pakistan müdahaleleri gibi insan haklarına yönelik güveni sarsan, hukuki kozmpolitizmi çivileyen, son 50 yılın birçok krizini hatırlatarak, kozmpolit projenin başarısızlığa uğradığı düşüncesine rağmen, bunu, kozmpolit projenin bir sonucu olarak görmenin doğru olmayacağını savunur. Kozmpolit hukuk yolunda, evrensel haklar üzerine ilerlemeler Benhabib için, akliselimle, ütopya çığırkanlığı yapmadan, bir dizi "demokratik yineleme" kanalıyla devam etmelidir (Benhabib, 2006: 39).

DEMOKRATİK YİNELEMELER

Benhabib'in modern demokrasilerin kavranması konusunda araç olarak gördüğü ve Jean-Jacques Rousse ile Kant'tan hareketle sınırlarını çizdiği ideal demokrasi tanımı, "egemen kurumun tüm üyelerinin insan haklarının taşıyıcıları ve bu rejimin, hem yasayı koyan hem de ona tâbi olan kimlikleriyle, bir kendini idare rejimini kurmak için özgür bir biçimde bir araya gelen ortakları olarak görmesi"dir (Benhabib, 2006: 52).

Modern demokrasilerde vatandaşlık hakları, "insan hakları" temelinde belirlenir; insan ve yurttaş hakları birbirini kapsar. "Halk" belli bir mekan sınırında, belli bir kültür, belli bir tarihi miras etrafında toplanmış bir topluluk olsa da kişilik hakları konusunda, evrensel değerler bağlamında ortak haklar talep eder. Benhabib, evrensel insan hakları ile ulus kimliği arasındaki çekişmeyi de demokratik meşruiyetin kurucu ögesi olarak niteler ve bu gerilimin Habermas tarafından "modern ulusun Janus yüzü" nitelemesini hatırlatır. Mecazi olarak, bir şeyin karşıt taraflarını törpülemek anlamında kullanılan Janus, zıt yönler bakan iki yüze sahip bir Roma tanrısıdır.

Demokrasilerde, adalet taleplerinin ve kuralların birbirleriyle çelişmesi doğaldır. Benhabib bu gerilimde, evrensel hakları demokrasi için ön taahhüt olarak baz almanın ve pratikte bu taahhütlerin kendisini tekrar inşa etmesinin gerekliliğinden bahseder ve hükümlerin öncelikli haklarına karşı halkların iradesi arasındaki çatışma potansiyelini öngörür (Benhabib, 2006: 53-55).

Bu noktada, "demokratik yinelemeler" olarak kavramsallaştırdığı süreç, Benhabib için modern anayasal demokrasilerdeki evrensel insan haklarıyla, eşit vatandaşların demokrasisi arasındaki çelişkiden doğacak uzlaşının sağlayıcısıdır. Hem normatif, hem ampirik bileşenleri barındırmasıyla, idealleştirilmiş bir politik meşruiyet yaklaşımı sunan "demokratik yinelemeler"i (Benhabib, 2013: 196), Benhabib şöyle açıklar: "Demokratik yinelemeler, karmaşık kamusal tartışma, müzakere ve evrensel hak taleplerinin, liberal demokrasilerin kamusal alanında, yasal ve politik kurumlarla ispat edildiğini ve bağlamsallaştırıldığını, talep ve feshedildiğini öğrenmeye dayanan karmaşık süreçlerdir." (Benhabib, 2006: 28).

Demokratik yinelemeler, halkı kanunlarını konusu olmaktan öte, “yasa koyucu” olmaya taşıyan, sadece sistemdeki mevcut yönetim anlayışını değil, geçerli öncülleri dahi yeniden düşünmeye, müzakere etmeye, dönüştürmeye yarayan politik bir süreçtir. Demokratik yinelemelerdeki politikalar, tek yanlı bir vatandaşlık hakkı üzerine müzakereden ziyade, tüm dünya varlıklarını etkileyecek nitelikte kararlardır. Anayasal düzenlemeler bağlamında halkın kimliğinin tanımlanmasının sürekli yeni ifadeler, yeniden tanımlamamalara açık bir süreç olmasının yanı sıra, “demos” üyesi olamayanların alınana kararlardan etkilenmesine rağmen karar verici düzlemde kendine yer bulamaması, vatandaşlar ve “yabancılar” arasındaki öteki ayrımı üzerinden “öteki”nin kim olduğu, “demos”un sınırları gibi özgül konular da müzakere ve demokratik yinelemelerde dönüşüme açık konulardır (Benhabib, 2006: 28-30).

Bir yasal sistemde resmi vatandaş olan ve yerleşik düzende ikamet eden kişilerin yanı sıra, uluslararası veya ulus aşırı insan hakları örgütleri, insan hakları gözlem kuruluşları, küresel aktivist yapılanmalar gibi “daha akışkan, yapılandırılmamış diyalog toplumlarını” da içeren bir “demotik toplumun” katılım sağladığı bu müzakere süreci şu soruyla ilgilidir:

“Bir halk olarak ahlaki, politik ve anayasal taahhütlerimiz ayrıca insan hakları anlaşmaları ve belgelerinden doğan uluslararası yükümlülüklerimiz ışığında, alacağımız hangi kolektif kararlar hem adil hem de meşru kabul edilebilir?” (Benhabib, 2013: 196-197)

Temelde dünyadaki halkalar ve kültürler arasında devam edecek demokratik yinelemeler, insan hakları yasalarının sağlanmasıyla mümkündür. Bu, belirli bir zamanda ve sınırlı bir mekanda kesin bir anlaşmaya varmak üzere ilerleyen bir diyalog türü değil, kişilerin kendi kültürel kimliklerine, öznelliklerine diğer kimliklerin bakış açılarıyla bakmalarını sağlayan, kültürleri sorgulayan “süregiden bir söyleşi, bir karmaşık diyalog”tur. Amacı, kesin, geri dönülemez bir sonuca varmak değildir; evrensel yasaların yorumlanması, hukuksal düzlemde somutlaştırılması noktasında geçerli olabilecek alternatifler konusunda yasayı kuran, yasaya tabi olan herkesin eğitilmesi (Benhabib, 2013: 109), evrensel hakların birliği ve çeşitliğine dair ufkunun genişletilmesidir.

EVRENSEL İNSAN HAKLARI

Avrupa’nın yanı sıra, Asya ve Afrika kıtaları, sömürge devletlerinin de yeniden kaderinin çizildiği Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nı 1948’deki Evrensel Beyanname ve ardından devam eden “insan hakları çağı” izledi., “akıl ve adalet”, “barış ve özgürlük” ilkelerinin somutlaştırılmasının zorunluluğuyla, dünyanın evrensel kamu hukuku belgeleri, sömürgecilğe karşı milli mücadeleler gibi “kolektif mücadelelerden ve kolektif bir öğrenme süreçlerinden damıtıldı” (Benhabib, 2013: 108). Bu belgeler, sadece devletlerarası bir zeminde kalmayan, devletlerarası anlaşmaların üstünde, küresel bir sivil toplumun da kurucu unsurdur. İnsanın, sadece insan olmasından ötürü hak sahibi olduğu yeni uluslararası hukuksal zeminde, devletlerin en güçlü aktörlerden olduğu gerçeği değişmemiş olsa da, meşruiyet zeminleri daraldı. Benhabib, bu düzlemde, küresel sivil toplum için hala ordunun ve şiddetinin bir tehdit unsuru olduğunu vurgulasa da, “halklar yasası”nın bu yeni küresel sivil toplum temelinde kurulduğunun altını çizer. Kültürlerarası temasın yükseldiği bu yeni evrensel kamusal alandaki diyaloglar, derin çatlaklar, çatışmalar ile “demokratik yinelemeler” süreci arasında temel biri bağ olduğunu açıklar (Benhabib, 2013: 109). Zira, toplumdaki kişiler, ancak böyle bir demokratik müzakere süreciyle, kendi kültürel değerlerini sahiplenebildikleri yeni bir kimliklendirme politikası yolunda etkin olabilir.

Öte yandan demokratik yinelemelerin tam anlamıyla sürdürülmesi insan hakları yasalarının tatbikiyle mümkündür (Benhabib, 2013: 109). Ben Habib, “haklara sahip olma hakkı”nın insanın tek temel ahlaki hakkı olduğunu savunur. Kavramı, insanın, diğerleri tarafından haklarının hukuki güvence altına alındığı, ahlaki saygıyı hak eden bir kişi olarak kabul edilmesini ve başka insanları da bu şekilde kabul etmesi olarak açar. Özellikle, insan hakkını, “bütün halklar için düzenli politik kurumlardan oluşan bir asgari standart” gören Rawlsçı anlayışa, devletin tanımadığı azınlık dinlerine eşit vicdan ve örgütlenme hürriyeti tanımadığı gerekçesiyle karşı çıkar. Rawls’ın sıraladığı, yaşam, hürriyet, din ve düşünce özgürlüğü, kişisel mülkiyet ve doğal adalet kuralları, İnsan Hakları Beyannamesi’ne oranla çok eksik, ve “eşitsiz”dir. Benhabib, bu tür kamu hukuku belgelerinin felsefi açıdan karışık olduğu gerçeğine karşın, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ni uluslararası kamu hukukuna en yakın belge olarak görür (Benhabib, 2013: 90-92).

Benhabib, temel hakkın ne olduğuna dair argümanında Kant'tan yola çıkar. Ahlaki konstrüktivizm geleneğine göre hak, nasıl bir dünyada yaşamak istediğimiz sorusunu temel alır. Kant, temel hakka dair yaklaşımını, insanların, başkalarının özgürlüğüne saygı gösterdiği ahlaki sınırlar içinde, bir adli-sivil düzen kurma şeklinde ilkelendirir. Bu hak ilkesinin özellikleri “genellik, biçimsel karşılıklık ve eşitliktir” (Kant, 1797, alıntılan Benhabib, 2013: 98). Bir eylemin hak olması, herkesin özgür bir biçimde evrensel bir yasa çerçevesinde var olmasını sağlamasına bağlıdır. Kant için temel hak budur. Özgürlük, ancak bu ilkeler herkese uygulanabildiği takdirde kısıtlanabilir, herkes bu ilkelere dayalı siyasette “ahlaki bir varlık” olarak saygı görür (Benhabib, 2013: 98).

Bu noktada, insanların birbirlerine dair hak taleplerinin çelişmeyecek bir şekilde, evrensel yasada var olması, söylemin nasıl kurulacağı ile doğrudan ilişkilidir. Kişiler, kendileri için geçerli normların geçerliliğine diğerlerini ikna etmek zorundadır. Bu sebeple, Rainer Forst'un (2010, alıntılan Benhabib, 2013: 99) ortaya koyduğu gibi Benhabib için de “gerekçelendirme hakkı” temel bir haktır. Kişilerin, eylem hedefinin dahi formüle etmeden önce, hedefleri gerekçelendirmesi ve diğerlerine bu hakkın geçerliliğine ikna etmesi gerekir. Benhabib, “doğalcılık yanılgısı ve mülkiyetçi bireycilik gibi tuzaklara düşmeden”, hak söylemlerinin nasıl gerekçelendirileceği üzerine kafa yorar. Bu söylem sürecinde, herkesin iletişim özgürlüğüne sahip olduğunu, ve ancak bu sayede anladıkları bir geçerlik iddiası üzerine “evet” ya da “hayır” deme tasarruflarının bulunduğunu varsayar. Öyle ki, iletişim özgürlüğü, insan haklarının ahlaki ilkeleriyle güvence altına alınır, ve hukuksal düzlemde bunun bir karşılık bulması gereklidir

Benhabib, iletişim özgürlüğünü, temel hakkın ön koşulu olarak görür ve “Her şeyden önce, iletişim özgürlüğüne muktedir bir ahlaki varlık olarak, haklara sahip olma hakkına sahipsiniz” der (2013: 99). İletişim özgürlüğünün tatbiki, evrensel yasaların kurulması yönünde hayati önemdedir. Özgürlüklerin, gerekçelendirilerek müzakere edildiği söylem sürecini, iletişim özgürlüğü sağlanmaksızın kurmak ve sürdürmek mümkün değildir.

İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SAĞLAYICISI OLARAK SÖYLEM KURAMI VE ETİĞİ

İnsan haklarının, söylem kuramı çerçevesince gerekçelendirildiği süreçlerin sınırları iletişim özgürlüğünün özellikleri bağlamında çizilir. Burada söz konusu olan, iletişimin başlamasını ve nitelikli katılımın sağlanarak sürdürülmesini sağlayacak biçimsel şartlardır. Katılımcıların eşit olması, konuşma edimlerinin simetrik –herkesin gündeme yeni başlık ekleyebilmesi, soru sorması, cevap vermesi, yorum yapabilmesi vs.) ve iletişim rollerinin karşılıklı olması Benhabib'in (2013: 103) çizdiği biçimsel koşullardır. Bu üç koşul da, diğer gündem maddeleri gibi söylem süreci içerisinde yoruma açıktır.

Söylem etiği, müzakere sürecinde karşılaşılabilecek kısıtlamalardan türeyen, süreç boyunca atılımcıların kimliği, gündem maddelerin belirlenmesindeki, paydaşların konuşma dağılımları gibi başlıkların kurallarını belirleyen prosedürel kısıtlamaların çerçeveler (Benhabib, 2013: 196).

Benhabib, Habermas'ın söylem etiğinin temel şartının; muhakeme sırasında geçerli olan normların ve kurumsal düzenlemelerin muhakeme taraflarının tamamınca kabul edilmesi gerekliliği şartını destekler. Benhabib için bu ilke, “evrensel ahlaki saygı” ve “eşitlikçi karşılıklık” kapsayan metanormdur. Burada, evrensel saygı ile kastedilen, konuşma ve eylem yetisine sahip herkesin muhakeme sürecinde ahlaki etkileşimin katılımcısı olabileceği kabulüdür. Her katılımcının, muhakeme sırasında konuşma, yeni bir konuyu gündeme getirme ve geçen konuşmalara ilişkin ön varsayımların (ifadeleri yorumlama, açıkça belirtmeyen bilgileri okuma) gerekçelendirmesini talep etme hakkı ise “eşitlikçi karşılıklık” ile sağlanır (Benhabib, 2006: 22).

Benhabib, konuşma ve eylem yetisine sahip her şeyi dahil ettiği söylemin kapsamı konusunda ise, çocukları, zihinsel veya psikolojik engellileri ahlaki kurban olarak dışarıda tutarken, ahlaki etkileşimini sınırlarının ulusla kalmayıp tüm insanlığı potansiyel katılımcı olarak kabul etme zorunluluğunun altını çizer. Öyle ki, herhangi bir sistem içerisinde, herhangi bir eylemin sürecinden ya da sonucundan bir şekilde etkilenebilecek herkes, bireylerin birbirleri arasında ahlaki etkileşimin var olduğu o sistemde ahlaki öznedir; her birey bu sistemin katılımcı ortağıdır. Bu ahlaki etkileşim içinde, her bireyin eylemlerini gerekçelendirmekle, ve bu gerekçeyi başkalarının ahlaki değerlerine saygının koşulu olarak öteki bireylere açıklamakla yükümlüdür (Benhabib, 2006: 22-23).

YENİ BİR KAMUSAL MÜZAKERE ALANI: ÇEVİRİMİÇİ ORTAMLAR?

Gündelik hayatta internetin yaygınlaşmasıyla, STK'lar gibi örgütlü yapıların ve bireysel kullanıcıların çevrimiçi alanda etkin olmaları ivme kazandı. Merkezlessiz, ucuz ve çoklu (kamusal) olmasıyla, siyasal katılıma dahil olmak isteyen bireyler ve gruplar tarafından , Web temelli forumlar, Twitter, Facebook, Wikipedia gibi sosyal medya uygulamaları, yurttaşlar arası bir kamusal etkileşim ve tartışma platformu olarak haline geldi. (Kasap, 2014: 121-126).

Yeni iletişim teknolojileriyle, yani bir kamusal alan anlayışının ortaya çıktığına ilişkin tartışmalarda çok çeşitli görüş ayrılıkları mevcut. Müzakereci etkinliklerin niteliğiyle doğrudan etkileşimli olduğu öne sürülen temel faktörlerden biri de sosyal medya uygulamasının yazılım tasarımı, yani teknik yapılanma (Iyengar, v.d. 2003, aktaran Kasap, 2014: 124). Kısa iletilerin detay eksikliği yüzünden tartışmanın niteliğine olumsuz etkisi olduğuna (Dahlberg 2001, aktaran Kasap, 2014: 124), iletişimin eşzamanlı yürüdüğü platformlardaki tartışmalarda ardışık bir düzen olmaması sebebiyle ortaya çıkan uyum eksikliğinin müzakereci bir siyasal tartışmaya ket vurduğuna (Weger ve Aakhus, 2003, aktaran Kasap, 2014: 124), ya da tam aksine, bu eşzamanlılık özelliğinin tutarlı ve düzenli bir tartışma ortamı için fırsat olduğuna ve detaylı, bütünleşik bir müzakereci siyasal tartışma zeminin sağlanabildiğine (Stromer-Galley ve Martinson, 2009 aktaran Kasap, 2014: 124) dair ortaya konulan savlar konuya ilişkin çok çeşitli görüşlerin sadece birkaçı. (Detaylı bir derleme için bkzn. Kasap, 2014).

Tüm bu tartışmalar etrafında, çevrimiçi karşılaşma platformlarında özellikle bloglar ve mikroblogları, Coleman'ın (2005) da bireylere yeni bir dinleme siyaseti için alan açacağı iddiası sebebiyle önemli buluyorum. Coleman (2005: 274) modern demokrasinin ihtiyaç duyduğu şeyin evden oturup anonim kimliklerle plebisitleri oylamak olmamasına rağmen bloggerlığın aynı şey olmadığını demokrasiyi besleyecek bir kaynak olduğunun altını çizer. İran'daki (ve iltica etmek zorunda kalan İranlıların) muhalif blogları, AB Anayasasının Fransa'da referanduma sunulduğu 2005'teki bloglar gibi örnekler anlatma ve anlama ve karşılaşma siyasetinin mümkün olduğu yeni bir kamusal alan alternatif olma iddiasını güçlendirdi. Blogların siyasi içerikten ziyade, kişisel günlükler olarak kullanılma tercihi de karşılaşmaların sağlanmasına katkısından dolayı yeni bir kamusal alanı besleyebilecek bir faktördür. Bu, başkalarının günlüğüne tanık olma, bir yabancıyla karşılaşma deneyimi edinme, ait olunan dünyayı başkalarına anlatma, izleyiciyi anlam üreten ve aktör kılan bir faza geçirme, kültürel kamusal alanı zenginleştirme bağlamında müzakereci demokrasi kuramındaki söylem etiğinin karşılaşma ve birbirini anlama üzerine kurulu olan iletişim anlayışına katkı sağlayabilecek bir durumdur (Coleman, 2005; Kasap, 2014: 131).

Sosyal medyanın demokratik bir müzakere ve etkileşim için etkili bir kamusal alan platformu potansiyeli konusunda Twitter en çok tartışılan mecralardan biri. Twitter, ana akım medyaya alternatif bir haber alma, haberleşme, tartışma ve örgütlenme zemini olarak, Türkiye'de de belli dönemler çok etkin kullanıldı, kullanılmaya devam ediyor. Medya ve iktidar ilişkisinin kuşatmasına rağmen, Van Depremi, Gezi Parkı olayı, seçim süreçleri gibi birçok kritik dönemde, Twittter çok geniş bir ağda etkili bir biçimde kullanıldı. Haberleşme ve etkileşimin yanı sıra, Twitter organize olma, örgütlenme, geniş kitlelerin birlikte hareket alma noktalarında ana mecra haline geldi. Yardım toplama, koordinasyon sağlama, enkaz sonuçlarını bildirme, kayıp arama, polisle çatışılan güzergahlara alternatif yol bilgisi edinme gibi birçok hareketin yanı sıra, Twitter, iktidarın dolaşımından hoşlanmayacağı, muhalif alternatif haber medyasını da görüş bildiren, okuyan kullanıcıların linkleri dolaşıma sokmasıyla görünür kılıyor. Alternatif haber kaynaklarının Twitter yardımıyla görece daha yaygın bir kitle tarafından -düzenli olmasa da - takip edilmesi, bu vesileyle muhalif haber kaynaklarına daha fazla okuyucu tarafından ulaşılmasının, kamusal bir müzakere sürecinde besleyici bir rolü vardır. Alternatif haber kaynaklarından gelen muhalif haberlerin dolaşıma girmesiyle kamusal alanda müzakere edilecek yeni gündem maddeleri eklerken, karşılaşmaların dozunu yükseltir. Yeni ve çok yönlü bilgi akışı dolayısıyla farklı bakış açılarının müzakere süreçlerine dahil olması, süreç için zenginleştirici bir unsur olarak da görülebilir.

Karşılaşmaların bir tür kutuplaşmaya sebep olduğu görüşü, Twitter'ın olumsuz kılan nedenlerin başında yer alır. Yardi ve Boyd (2010) da birbirlerine benzer kişilerin online ortamlar da benzer gruplar etrafında toplanmasına rağmen, Twitter'da kamuya açık zaman tüneli (timeline) dolayısıyla çok çeşitli görüşlerin birbirleriyle karşılaştığı bir mecra olduğundan yola çıkarak yürüttükleri çalışmada, Twittter'in kutuplaştırıcı

etkisinin altını çizer. Öyle ki, benzer görüşte olan kişilerin etkileşimleri grup aidiyetini güçlendirirken, karşıt fikirle olan etkileşimler grup içi-grup dışı etiketlemeleri artırır. Karşıt görüşle nitelikli bir tartışmayı, kişinin sadece kendi becerisine bağlansa da, çalışma, Sunstein'e de (2008, aktaran Yardi & Boyd 2010) referansla, önceye göre, Twitter'ın kişilerin daha fazla farklı görüşle karşılaşmasına sebep olduğunu da ortaya koyar. Üstelik, benzer görüşteki kişiler dahi, kendi grupları içinde devam eden tartışmalarda yeni açılımlarla birlikte daha geniş bir perspektiften bakma, çok çeşitli fikirlerle temas etme ve bunları tartışma şansı yakalar.

Bununla birlikte Wiki'leri de, belli bir filtreleme prosedüründen geçse bile, toplumsal üretim mekanizması olarak kamusal alanda önemli buluyorum. Çevrimiçi paylaşıma açık bilgi ve belgeler topluluğunun, gönüllülük esasıyla, birbirinden bağımsız kişilerin oluşturduğu, içerik sağladığı, düzenlediği bu platformları, aynı zamanda "öneren, tartışan, anlaşılan ve kendi politikalarını geliştirilen karmaşık bir özyönetim sürecini içeren hareketli bir çevrimiçi topluluktur" (Kasap, 2010: 137).

Akışkan kimliklerin de aktör olduğu küresel bir dünyada, çevrimiçi müzakere süreci ile kamusal alanın ulusaldan uluslararası bir alana taşınma iddiası, hakim dil olan İngilizce yetkinliğine her katılımcının sahip olmaması, katılımcıların bilgi düzeyinin asimetrik olması, erişimin sınırlı olması, editöryal formatlar gibi biçimsel faktörlere herkesin aynı şekilde aşına olmaması gibi nedenlerden ötürü de eleştirilir. Bu küresel eşitsizlikler, katılımcıların bir kısmını fail kılarken, geriye kalan büyük çoğunluk sadece dinleyici konumunda olmasına yol açar (Curan ve Witschge, 2012: 103-108).

Elbette yapısal faktörler ve kullanım pratikleri açısından incelendiğinde yeni medya teknolojilerinin müzakereci bir siyasal etkileşim için nasıl bir potansiyel taşıdığı, ne derece nitelikli olduğu, kişiler arasında birbirini anlamaya yönelik ne derece rasyonel bir tartışmaya olanak sağladığı, yani "ortak iyilikte" uzlaşma çabasının ne derece gerçekleştiği üzerine devam eden tartışmalar, konunun çok su kaldırması sebebiyle şüphesiz daha uzun yıllar devam edecek. Fakat tüm bu tartışmalar devam ederken, yeni bir iletişim anlayışının görmezden gelinemeyeceği gerçeğine itiraz etmek mümkün görünmüyor. Bu yüzden, yeni bir iletişim anlayışı, kurallarını, sınırlarını ve kapsamını belirlediği yeni bir iletişim özgürlüğü anlayışını da doğal olarak tartışmaya açıyor.

Zira, iletişim özgürlüğü sağlanmaksızın sürdürülmeye çalışan müzakere sürecinin, tam olarak tatbik edilmesi mümkün değildir. Yeni bir kamusal alanın var olup olmadığının ya da niteliğinin tartışıldığının bir ortamda, yeni iletişim özgürlüğü anlayışını tartışmak, bu sebeple ikincil değildir. Benhabib'in de demokratik yinelemeler çerçevesinde, müzakere sürecini demokratik bir ortamda sürdürmek önkoşul olduğu için söylem kuramını yeniden kurması; söylemin etiğinin kapsamını müzakereci demokrasi kuramının temellerden biri olarak görmesi; iletişim özgürlüğü, eşitliği sağlanmaksızın kurulmaya çalışılan bir sistemin çalışmayacağı gerçeğiyle doğrudan ilgilidir.

KUTUPLAŞMAYA DOĞRU: YENİ BİR İLETİŞİM ANLAYIŞI MÜMKÜN MÜ?

Geleneksel medyada sansür, mahremiyet, kamusal çıkar gibi başlıklar üzerine medya sahipliği bağlamında tartışılan iletişim özgürlüğü meselesinin; haber verme kaynağı olarak dijital medyada değil fakat bir kamusal alan potansiyeli taşıyan çevrimiçi ortamlar söz konusu olduğunda farklı başlıklar üzerinden konuşulmasının anlamlı düşünüyorum. Örneğin sahiplik meselesinden ziyade, esnek, bir yığın prosedürel kural içermeyen, mahremiyet ve güvenlik ilkesine ilişkin, sadece içeriğe yönelik bir takım sınırlandırılmalarla yetinilen bir çerçevede tartışılmasını makul buluyorum. Ne "mutlak iyi" üzerine kurulmuş Kantçı deontolojik yaklaşımın, ne faydayı maksimize etmek uğruna her yolu mübah gören pragmatist liberal yaklaşımın, ne de -daha uygun bulsam da- her toplumsal olayı tikel değerlendiren, doğruluk (accuracy) -dürüstlük (sincerity)- iyicil karşılama (hospitality) kodları üzerinden erdemli, etik bir anlayış geliştiren Neo-Aristocu yaklaşımın (Philips, Couldry ve Freedman, 2010: 54) çevrimiçi müzakere alanlarında ifade özgürlüğünü şekillendirmesini uygun buluyorum. Çünkü, çevrimiçi müzakere alanlarının karar mekanizmasına direkt etkili olup olmaması üzerine tartışmalar bir yana, bir tür yük boşaltma, enerjiden kurtulma aracı gibi kullanılmasını önemsiyorum. Her ne kadar, hakaret, mahremiyeti ihlal gibi gerekçelerle çevrimiçi alanlarda siyasal konulara ilişkin birtakım ifadelerin yasal mercilere taşındığı örnekler her geçen gün artsa da, reeldeki karşılaşmalarda söylenmesi pek mümkün olmayacak şeylerin sakınmadan söylenmesine olanak tanıyan çevrimiçi platformları, kullanıcıların -reelde bir karşılığı olmasa dahi- kendilerini ifade edebilecek ya da şikayetlerini ortaya dökebilecek başat bir alan görme eğilimi tesadüf değildir. Öyle ki, genelin dışında kalan

herhangi bir fikri ifade edebilecek bir kamusal alan yokluğu nedeniyle, çevrimiçi platformlara bir boşalma işlevi yüklüyor.

Geleneksel medyanın dijitale aktarıldığı tek yönlü haber verme platformlarını dışarıda tutarak, interaktif bir tartışma ortamı sunan yeni medya uygulamaları söz konusu olduğunda yeni bir iletişim özgürlüğü anlayışından söz etmenin uygun olacağını düşünüyorum. Yeni, stabil olmayan, akışkan kimlikler için, kendilerini ifade edebilecekleri bir kamusal alan sıkıntısı, ulus-devlet anlayışının hala çok güçlü olması sebebiyle, büyük ölçüde devam etmekte.

Ulus-devlet kodlarını içselleştirmiş bireyler ile yeni politik öznelerin karşılaşmalarının, gerilim ve çatışma dozu yüksek atışmalardan ibaret olduğunu söylemek mümkün. İnteraktif çevrimiçi ortamların kamusal alan potansiyeli taşıma iddiasına ilişkin tartışmalar bir yana, öncelikle yeni politik öznelerle karşılaşmanın, ulus-devlet ideolojisini ve onun homojen bir topluluk idealini içselleştirmiş bireylerin yeni politik öznelerin gerçekliği ile yüzleşmesinin kaçınılmaz bir gereklilik olarak görüyorum. Bunun yanında, daha çok Twitter, Facebook gibi yeni medya uygulamaları üzerine yapılan çalışmalarda rastlanan, sosyal medyanın kutuplaştırıcı etkisi üzerine görüşlere katılıyorum. Fakat, böyle gerilimli ve yüksek tansiyonlu karşılaşmaların ilk aşamasında kutuplaşmanın baskın olması bir gerçek. Tanınma ve hak talepleri yıllarca saklı tutulmuş bir karma kimlikler topluluğuyla, ulus-devletin dayattığı kodları içselleştirmiş, sahiplenmiş, homojen bir topluluğun ilk karşılaşmasının; birinci grubun var olma mücadelesinde ertelenmiş sesinin sabırsızlığı ve hep bir “öteki” tasavvuruyla “(hayali) düşmanlara” karşı kenetlenmiş ikinci grubun “tehdit” unsuruyla yüzleşmesi sebebiyle, gerilim ve çatışma dozunun yüksek olması sürpriz değil. Bu çatışma alanında çevrimiçi ortamları birikmiş öfkenin ve kabullenememe ile gelen taşkınlığın akıtılması, boşaltılması için bir zemin fırsatı olarak görüyorum. Zira, gerçekten tanışma ve kabul etme mümkünse, bu aşamanın ardından gelebilir. Nerdeyse iki yüzyıldır her alanı çevrelemiş bir ulus-devlet idealinin hakim olduğu bir dünyada, hiçbir taşkınlık, ayrışma, çatışma olmaksızın, herkesin birbirini kabullenmesi ütopyik bir beklenti olurdu. Yeni bir iletişim özgürlüğü anlayışının sınırlarının bu bağlamda çizilmesi gerektiğine inanıyorum. Güvenlik ve mahremiyet sınırlarının ihlal edilmediği, fakat bu ikisi dışındaki alanların esneklik kazandığı bir iletişim özgürlüğü anlayışını, kimliklerin karşılaşma alanlarında işlevsel görüyorum.

SONUÇ

Toparlamak gerekirse, müzakereci demokrasi modeli, eşit ve şeffaf katılımı, yurttaşların farklı politik özneler olarak birbirlerini anlayarak, karşılaşmalar aracılığıyla eğitilerek, farklı politik özneleri tanıyarak ve başkalarını kendi meşruiyetlerinin geçerliliğine ikna ederek kimliklerin meşruiyeti konusunda uzlaşa sağlanmış, insan haklarını gözetten bir hukuksal sistem ve pratikler bütünü oluşturma amacı taşır.

Zira demokrasi “salt yasallığa indirgenemeyecek” bir sistemdir. Benhabib (2013: 107), “insanların kendilerini kanun yapan ve kanuna uyan toplumdaşlar olarak görmesini sağlayan söylemsel gerekçelendirme kurumları ve kanalları” demokratik meşruiyetin dayanağı olarak görür. Benhabib, bu kurum ve kanallarının işleyişine ilişkin yaklaşımını, yani söylem üzerine yaklaşımını, Habermas’ın söylem kuramından hareketle kurar. Keza, Habermas’ın (1996: 28) söylem teorisi, kamusal alanın gayri resmi gruplarını ve (yasama organlarını elinde tutan) meclis üyelerini aynı potaya dahil eden yüksek oranda bir özneler arası iletişim süreci üzerine kuruludur.

Müzakereci politikalar, yasal topluluklar için belli bir bilinç düzeyiyle entegrasyon sağlama işleviyle kompleks toplumların sürdürülmesini sağlar (Habermas, 1996: 30). Bu yüzden, çok kimlikli toplumsal yapılarda, herkesin eşit düzeyde katılım sağlayabildiği diyolojik bir müzakere süreci, farklı politik öznelerin de siyasal düzlemde karar alma süreçlerine katılabilmesinin yolunu açabilir.

Her sosyal perspektifin sadece o perspektifi paylaşan hayatların değil, başka hayatların akışlarını da etkileyecek bir pozisyon olduğunun bilinciyle kişilerin birbirini, birbirlerine katılmasa da, anlamalarıyla bir ortak (sosyal) akla varmak mümkün olabilir. Kolektif akıl ancak bu şekilde her perspektifin yer aldığı bir bilgi kombinasyonu ve farklı perspektiflerin anlatıları aracılığıyla üretilir (Young, 1996: 132). Müzakere süreci bir anlamda ortak iyilikte uzlaşma çabasıdır.

Habermas'ın iletişime dayalı bir demokrasi anlayışından hareketle, Benhabib müzakere süreci bağlamında, iletişim hakkını da tek temel hak olarak yorumladığı "hakka sahip olma hakkı"na dahil eder. Bu iletişim özgürlüğü hakkının gerçekleşmesini, insanların "hem yazarı, hem tebaası oldukları kanunlara tabi olan ahlaki ve politik kişiler olarak görülmesi" koşuluna bağlar. Kişiler, "demokratik yinelemeler" olarak kavramsallaştırdığı bu müzakere süreçlerinde hakka sahip olma haklarını sahiplenirler (Benhabib, 2013: 107). Müzakere sürecinin kurulumu, yapısal boyutu, içeriği bu demokrasi modelinin tam olarak tatbik edilebilmesine direkt bağlıdır.

Bu noktada, niceliksel olarak katılımcıların milyarları bulması beklenen diyalojik bir müzakere modelinin nasıl bir platformda yaratılacağı ve sürdürülebileceği konusunu yeni medya teknolojileri olmaksızın tartışmak mümkün değildir. Zaman ve mekan mefhumun yeniden tanımlandığı internetle birlikte; yapısıyla, kurallarıyla, sınırlarıyla geleneksel medyadan çok farklı yeni bir medya anlayışının, yeni bir iletişim modelinin hızla yaygınlaşması, ulus-devletin yarattığı öznelerden çok farklı olan akışkan, stabil olmayan yeni politik öznelerin kamusal alanda görünür olmasına imkan verdi. Bu görünürlüğün niceliği ve niteliği, siyasal katılımdaki yeri, karar mekanizmalarındaki etkisi gibi maddelerin de tartışma konusu olmasına karşın, Benhabib'in geliştirdiği müzakereci demokrasi modelinde, diyalojik müzakere süreci için sosyal medyanın başat bir alan olması ya da başat bir alan potansiyeli taşıması çokça kabul görmüş bir tespit.

Yeni politik öznelerin çevrimiçi ortamlarda da görünür olmasıyla, internet bazlı interaktif medya uygulamalarının Benhabib'in de öngördüğü biçimde bir kamusal alan potansiyeli taşımasına ilişkin tartışmalar sürmektedir. Bu bağlamda, müzakere alanlarında iletişim özgürlüğü konusu, alanın niteliğini, işlevini direkt etkileyecek olması sebebiyle göz ardı edilemeyecek bir meseledir.

Fakat böyle "olgun" bir diyalojik müzakere alanı idealinden önce; ulus-devleti idealinin içselleştirmiş çoğunluğun, farklı çok çeşitli, akışkan yeni politik özneler ile karşılaştığı bir çatışma ortamı kaçınılmaz bir merhale. Bu aşamada çevrimiçi ortamların öfkeyi, kendi içinde sindirerek çatışmayı emici bir gücü olduğunu düşünüyorum. Kutuplaşma, yeni politik öznelerin de sahneye çıkmasıyla, yüzleşilmesi ertelenemeyecek bir faz. Kutuplaşmanın görünürlüğünü minimize ederek, onu yok saymak mümkün değil. Kimliklerin karşı karşıya geldiği çevrimiçi müzakere alanlarının, bu kutuplaşmanın yaşanabileceği en güvenli alanlar olduğu düşüncesiyle; Benhabib'in öngördüğü kamusal müzakere alanlarının olgunluğundan önce, böyle bir yetişkinlikten uzak, ilk başta inkarın ve kabullenememenin hüküm sürdüğü bir çarpışma dönemini olağan buluyorum. Bu aşamada, kimliklerin birikmiş öfkelerinin ve sabırsızlığının boşatılmasına olanak tanıyan, görece "sert" bir çevrimiçi ortam için yeni bir ifade özgürlüğü anlayışının tartışılması gerektiğine inanıyorum.

KAYNAKÇA

- Benhabib, S. (2006). *Ötekilerin Hakları: Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*. (B. Akkıyal, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benhabib, S. (2013). *Buhran Çağında Haysiyet: Zor Zamanda İnsan Hakları*. (B. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Benhabib, S. (1996). *The Democratic Moment and the Problem of Difference*. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political* (s. 3-18). Princeton: Princeton University Press.
- Benhabib, S. (1996). *Toward a Deliberative Model of Democratic Legitimacy*. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political* (s. 67-95). Princeton: Princeton University Press.
- Coleman, S. (2005). *Blogs and the New Politics of Listening*. *Political Quarterly*, 76 (2), 273-280.
- Curran, J., & Witschge, T. (2010). *Liberal Dreams and the Internet*. N. Fenton içinde, *New Media, Old News: Journalism & Democracy in the Digital Age* (s. 102-118). London: Sage Publications.
- Fukuyama, F. (1989, Summer). *The End of History*. *The National Interest*.
- Habermas, J. (1996). *Three Normative Models of Democracy*. S. Benhabib (Dü.) içinde, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political* (Benhabib, Seyla b., s. 21-31). Princeton: Princeton University Press.
- Huntington, S. (2004). *Dead souls: The denationalization of the American Elite*. *The National Interest*, Spring.

- Üstüner, F. (2007, Aralık). *Radikal Demokrasi: "Liberalizm mi? Demokrasi mi? Evet, Lütfen!"*. ODTÜ Gelişme Dergisi , s. 313-336.
- Kasap, G. D. (2014). *Çvvrımıçi Müzakere Alanı Olarak Sosyal Medya Uygulamaları*. B. Çoban (Dü.) içinde, *Sosyal Medya Devrimi* (s. 117-138). İstanbul: Su Yayınevi.
- Philips, A., Couldry, N., & Freedman, D. (2010). *An Ethical Deficit? Accountability, Norms, and the Material Conditions of Contemporary Journalism*. N. Fenton (Dü.) içinde, *New Media, Old News: Journalism & Democracy in the Digital Age* (s. 51-67). London: Sage Publications.
- Schudson, M. (2003). *Click Here for Democracy: A History and Critique of an Information Based Model of Citizenship*. H. Jenkins, & D. Thornburn (Dü) içinde, *Democracy and New Media* (s. 49-59). London: MIT Press.
- Yardi, S., & Boyd, D. (2010). *Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization Over Time on Twitter*. *Bulletin of Science, Technology & Society* , 30 (5), 316-327.
- Young, I. M. (1996). *Communication and the Other: Beyond Deliberative Democracy . Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political* (s. 120-137). içinde Princeton: Princeton University Press.